

33. ДАВіО, ф. П.29, оп.1, спр.480. – 228 арк.
34. ДАВіО, ф. П.29, оп.1, спр.371. – 20 арк.
35. ДАВіО, ф. П.29, оп.1, спр.480. – 228 арк.
36. ДАВіО, ф. П.33, оп.1, спр.913. – 201 арк.
37. ДАВіО, ф. П.29, оп.1, спр.480. – 228 арк.
38. Васильєв В., Віола Л. Колективізація і селянський опір на Україні (листопад 1929 – березень 1930 рр.) / В. Васильєв, Віола Л. – Вінниця: Логос, 1997. – 536 с.
39. ДАВіО, ф. П.31, оп.1, спр.559. – 82 арк.
40. ДАВіО, ф. П.31, оп.1, спр.559. – 82 арк.
41. ДАВіО, ф. П.31, оп.1, спр.483. – 185 арк.
42. Васильєв В., Віола Л. Колективізація і селянський опір на Україні (листопад 1929 – березень 1930 рр.) / В. Васильєв, Віола Л. – Вінниця: Логос, 1997. – 536 с.
43. ДАВіО, ф. П.33, оп.1, спр.1012. – 120 арк.
44. ДАВіО, ф. П.33, оп.1, спр.1013. – 269 арк.
45. ДАВіО, ф. П.29, оп.1, спр.570. – 267 арк.
46. ДАВіО, ф. П.29, оп.1, спр.575. – 192 арк.

Hula S.A. The SPM Authorities of UkrSSR and Soviet Party Structures in the Implementation of the Second «Military-Communist Assault» in Podillya (1928-1930).

The article discusses various aspects of the relationship of the SPM organs with the Soviet party structures of Podillya on the initial stage of the second «military-communist assault».

Keywords: relationships, SPM, party celes, Podillya, memorandum, political status, the directive, grain purchases, collectivization, dispossession.

Гула С.А. Органы ГПУ УССР и партийно-советские структуры в осуществлении второго «военно-коммунистического штурма» на Подолье (1928-1930 гг.)

В статье рассмотрены различные аспекты взаимоотношений органов ГПУ с партийно-советскими структурами Подолья на начальном этапе второго «военно-коммунистического штурма».

Ключевые слова: взаимоотношения, ГПУ, партийные ячейки, Подолье, докладная записка, политическое состояние, директива, хлебозаготовки, коллективизация, раскулачивание.

Статтю подано до редколегії 15.12.2016 р.

УДК 94 (477.43) «1932-1933»

П.М. Кравченко

**КАДРОВА ПОЛІТИКА СТАЛІНСЬКОГО РЕЖИМУ В РОКИ ГОЛОДОМОРУ 1932-1933 РР.
НА ПОДІЛЛІ**

У статті досліджена кадрова політика сталінського режиму в роки Голодомору-геноциду 1932-1933 рр. на Поділлі. Наголошено, що організація штучного голоду і смерть сотень тисяч подолян стала можливою завдяки злочинній діяльності на території краю емісарів більшовицького імперського центру, які були практичними організаторами вбивства людей голодом.

Ключові слова: актив, кадри, голодомор, геноцид, Поділля.

У 1935 р. Й. Сталін виголосив гасло «кадри вирішують усе» [1], що, передусім, означало освоєння імпортої техніки. А загалом кадрова політика більшовиків займала чільне місце у їх діяльності з самого початку захоплення влади, особливо в Україні, на території якої комуністичний режим був встановлений шляхом окупації за допомогою Червоної армії. У зв'язку з цим від правильної кадрової політики, з точки зору режиму, залежав успіх російської більшовицької партії у реалізації мети її діяльності на завойованій території.

Питання кадрової політики сталінського режиму в 1932-1933 рр. вивчають чимало українських істориків. У 2001 р. за редакцією В.Васильєва та Ю.Шаповала у рамках міжнародного проекту вийшло дослідження [2], в основу якого були покладені документи про поїздки Л.Кагановича та В.Молотова в Україну та на Північний Кавказ. Зазначені вище поплічники Сталіна заслужено названі у книзі командирами великого голоду. З останніх важливих публікацій, присвячених темі, варто назвати збірник документів та матеріалів [3], який показує поведінку партійних і радянських керівників України у роки Голодомору.

Процес створення сталінським режимом та особисто вождем українського партійного апарату «під себе» у 1920-1930-х рр. досліджував у своїй монографії В.Васильєв [4]. На численних фактах доведено, що до початку 1930-х рр. Сталін підпорядкував компартію України, яка була безпосередньо керована або ним, або ж за допомогою його ставлеників чи емісарів, що періодично приїздили в республіку. Частина дослідження присвячена подіям того часу на Вінниччині.

Кадрова політика Москви щодо України та окремих її регіонів у 1932-1933 рр. аналізується у другій книзі тритомного дослідження Станіслава Кульчицького [5]. Відомий історик стверджує, що політика більшовиків щодо України мала імперський характер, а росіяни-більшовики, незважаючи на інтернаціоналізм, відчували себе титульною нацією з усіма негативними для українців наслідками [6, с. 325].

Із зарубіжних дослідників виокремимо американського історика Ш.Фіцпатрік, яка, аналізуючи у своєму дослідженні поведінку місцевих керівників СРСР, зазначає, що саме на 1932-1933 рр. припадає найбільша плинність кадрів, що, очевидно, було пов'язано, насамперед, з невиконанням хлібозаготівельних планів. Також звертається увага на велику кількість переведення керівників більш високого рівня (район, область) в інші місця та їх часті звільнення [7, с. 197-199]. Американська дослідниця у своїй іншій праці акцентує увагу на тому, що у 1930-ті рр. по адміністративній драбині піднімалися «не тільки майбутні Брежнєви», але й «величезна кількість напівграмотних дрібних бюрократів, чиє невігластво і пихатість постійно критикувала «Правда» і висміював «Крокодил»... Майже вся радянська бюрократія складалася з недосвідчених людей, що не отримали належної підготовки» [8, с.12.]. Однак, Ш.Фіцпатрік характеризує російський сталінізм, не ставлячи своїм завданням показати специфіку 1932-1933 рр. в Україні.

Книга американського історика Т.Снайдера також розглядає окремі питання керівних кадрів в Україні в роки Голодомору, який вчений визнає геноцидом, тобто свідомим убивством українців [9, с. 73].

У цілому проблема кадрів, які безпосередньо здійснювали голодомор-геноцид на Вінниччині, вимагає подальшого вивчення. У першу чергу це стосується оцінки керівників обласної та районної ланок, голів колгоспів та секретарів колгоспних партійних організацій.

Відомо, хто, як і де створював компартію України, очільниками якої, звісно, були ставленики ЦК РКП (б). Ця традиція, що прикривалася «принципом пролетарського інтернаціоналізму», продовжувалась і в наступні роки: усі керівники компартії України призначались із Москви та проводили політику лише в її інтересах. Лише таким чином можна було контролювати реалізацію ідей і гасел більшовицького режиму, які не сприймалися, у цьому випадку, подільськими селянами з причини невідповідності і заперечення ними традиційного способу життя жителів українського села [10].

Очільники компартії з початку її створення в Україні, завжди призначались Москвою. У 1925 р. генеральним секретарем було призначено Лазаря Кагановича, який, правда, народився в Україні й був одним з місцевих більшовицьких працівників до 1917 р. Та головним було те, що він незаперечно підтримував Сталіна у боротьбі за владу, і мав забезпечити таку ж підтримку з боку української партійної організації [4, с. 141-142]. У значній мірі він зробив це, здійснивши під час свого правління республікою масову заміну кадрів, призначаючи на посади особисто відданих людей [4, с. 180]. Після нього, знову ж таки з подачі Й. Сталіна, у 1928 р. Л. Кагановича на посаді Генерального секретаря замінив Станіслав Косіор, поляк, який теж деякий час проживав на території України в роки революційної діяльності. Та чи достатньо було цього, щоб розуміти Україну? Першочерговим було віддане служіння Сталіну, що в ті роки почало ототожнюватись із вірністю партії та радянській владі [4, с. 187]. Це він буде переконувати Сталіна у квітні 19232 р. в тому, що «будь-які розмови про «голод» на Україні потрібно категорично відкинути» [4, с. 233].

Особливу роль в організації Голодомору-геноциду 1932-1933 рр. зіграв поплічник Й. Сталіна Павло Постишев, етнічний росіянин, призначений вождем 2-м секретарем ЦК КП(б)У у 1933 р. Своєрідність ситуації полягала у тому, що він, будучи одночасно секретарем ЦК ВКП(б), контролював діяльність республіканських керівників України, зокрема – Генерального секретаря С.Косіора. Саме Постишев координував діяльність партійно-радянського апарату в Україні під час організації та проведення Голодомору 1932-1933 рр. [11, с. 438].

Таким чином, перші дійові особи у компартійній ієрархії України 1920-30-х рр. призначались з відома і дозволу Сталіна, виходячи з його інтересів, які часто ототожнювались із партійними та державними. Зазначимо, що діяльність усіх згаданих вище діячів призвела у кінцевому результаті до ліквідації в українському партійному та радянському керівництві будь-якого критичного відношення до сталінського керівництва і його повного підкорення імперському більшовицькому вождеві.

Призначення Москвою керівних кадрів в Україні стосувалось не лише секретаріату ЦК компартії, але й обласного і районного партійного й радянського керівництва, радгоспів і колгоспів, МТС тощо. Саме ці керівники відігравали визначальну роль у проведенні більшовицької імперської політики Кремля у 1932-1933 рр. Здійснення масштабного злочину, наслідком якого стало вбивство голодом мільйонів українців, вимагало величезних зусиль тисяч керівників різного рівня, які, у свою чергу, повинні були мати відповідні переконаннями та володіти певними моральними якостями, що і дозволило їм виконати вказівки Москви щодо знищення українського села. Зробити це могли представники центру, до яких режим мав повну довіру. Хто були ті люди, які безпосередньо організували безпрецедентний за масштабами голод-геноцид?

Кадрові проблеми у новій якості постали на Поділлі після того, коли у лютому 1932 р. була створена Вінницька область у складі 69-ти районів [12, с. 24] (на 1 грудня 1933 р. – 64 райони) з населенням, згідно з офіційними даними, 4.696.400 чол., з яких більш як 4 млн 300 тис. проживали у селі, і лише 395 тис. 700 осіб складали міське населення [13, с. 6-7].

Зрозуміло, що селянська Вінниччина не могла дати режимові потрібних працівників. Необхідні більшовицькі кадри перш за все готували індустриальні промислові центри Росії та Південного Сходу України. Саме там був сконцентрований робітничий клас, що був головною опорою режиму. На Вінниччині ж на початку 1931 р. функціонувало 475 підприємств, переважно легкої промисловості, де працювало 66084 робітників [14, арк. 1]. Вони, а також комуністи і кандидати у члени партії, яких на 1 липня 1932 р. в області нараховувалось відповідно 20772 і 15706 чол. [15, арк. 27] з певних причин, про які мова далі, повної довіри з боку режиму не мали. Тому партійне керівництво області в умовах організації штучного голоду очолив ставленик центру, росіянин Алексєєв Микита Олексійович, який перебував на цій посаді до жовтня 1932 р. [16, арк. 1, 2], коли на посаді його замінив інший представник більшовицького керівництва СРСР та України на Вінниччині Володимир Ілліч Чернявський, єврей, який буде очолювати обласну партійну організацію до 1937 р. [17, с. 171; 18, с. 428].

Очільники області відразу ж зіштовхнулись із складними кадровими питаннями. Секретар Вінницького обкому КП(б)У В.Чернявський у листі до С.Косіора (30 листопада 1932 р.) писав, що вирішення завдань, поставлених партією, можливе тільки за умови відповідного підбору керівників усіх ланок, а можливості області надзвичайно обмежені. І пояснив, чому: «Пролетарські кадри області розташовані невеликими острівками, групками у декілька десятків, максимум сотень робітників у селянському оточенні. Ці кадри, що комплектуються з селян і кустарів, не попадають у нашої області у справді заводську обстановку, яка швидко переварює, перевиховує. Парторганізація без міцного пролетарського кістяка, що складається в більшості з селян, з кустарів і містечкового населення, у більшій мірі заражена дрібнобуржуазними, селянськими, містечковими настроями. Така парторганізація не може виділити в більш-менш задовільній кількості керівні кадри» [19, арк. 72]. Дії влади були настільки чужими й позбавленими, з точки зору абсолютної більшості населення Вінниччини, логіки, що навіть посади не приваблювали місцевих жителів. Аж поки не стало зрозуміло, що головна умова перебування на посаді – виконання хлібозаготівельних планів, незалежно від того, скільки людей помре від голоду в результаті: за вбивство голодом, як виявилось, ніхто нікого карати не буде...

Яким був пересічний районний керівник напередодні і на початку сталінської «революції згори»? Уяву про нього дають характеристики від вересня 1928 р. Дашівського районного партійного комітету на своїх працівників: Ярошевський Северин Петрович, секретар районного виконавчого комітету, 28-ми років, освіта нижча, у минулому брав активну участь у петлюрівській армії. На радянській роботі з 1922 р., на посаді секретаря три роки. З роботою справляється, активний, та залишати на роботі недоцільно, зважаючи на петлюрівське минуле; Мороз Василь Кіндратович, голова районного комітету незаможних селян, 36-ти років, селянин, член КП(б)У, освіта нижча, з роботою справляється слабо, «політично і загально розвинений слабо, бажає вчитись, на роботі голови НКС залишити можна» [20, арк. 98, 98 зв.]. Якщо тримати такі кадри в роки НЕПу було припустимо, то з початком кардинальних перетворень в селі необхідні були нові люди, яких, як зазначалось вище, в області було обмаль. Крім того, колективізація призвела до необхідності заповнити вакансії голів колгоспів та директорів радгоспів, секретарів їх партійних організацій тощо.

Тому кадри для втілення в життя сталінської політики в аграрній Вінниччині необхідно було шукати в інших регіонах СРСР чи України. Робити це треба було, використовуючи імперську традицію Росії щодо України, яка культивувалась і сформувалась у свідомості росіян ще за часів царизму. А це означало - політика більшовицького режиму в Україні, і на Поділлі особливо, мала колоніальний характер. Прийшлий режим почувався на території традиційного українського села, як у чужій, ворожій країні, яку необхідно було підкорити, здійснивши суцільну

колективізацію, розкуркулення і, нарешті, зламати опір селянства за допомогою організації штучного голоду.

Зауважимо, що відродження імперії під більшовицькими гаслами означало, крім іншого, що наразі носіями великоруського шовінізму ставали радянські чиновники [5, с. 89].

Станіслав Кульчицький влучно підкреслив ще одну важливу рису більшовизму, яка була однією з визначальних щодо селянської України у 20-30-ті роки: «Доктринальний інтернаціоналізм, який втілювався в гаслі «Пролетарі всіх країн, єднайтеся!», не знищував у більшовиків природного відчуття приналежності до національної спільноти, яка створила імперію. Однак комуністична ідеологія заважала їм усвідомлювати це відчуття у прямій формі. Воно жевріло десь у підсвідомості, а проявлялося у трансформованій формі як відраза до тих, хто руйнував єдність багатонаціональної імперії своїм націоналізмом» [6, с. 325]. З їх точки зору, подільський селянин був стовідсотковим націоналістом.

Спекулюючи на імперській традиції, що виховувалася століттями, Сталін та його оточення зробили ставку, передусім, на російські більшовицькі кадри, які вважалися найбільш надійними, особливо по відношенню до українського селянства. Це були не обов'язково представники російської національності. До реалізації сталінської політики на селі залучалися представники інших національностей, які часто були більш відданими режимові та імперії, ніж представники титульної нації. Яскравим прикладом є сам Й. Сталін.

Відбувалася, умовно кажучи, «пересадка еліти» - випробуваний ефективний спосіб колоніальної політики Російської імперії, який майже завжди давав чудові для імперського центру результати, допомагаючи нав'язати потрібні метрополії порядки на окупованій території [21, с. 227-228].

Ще однією причиною необхідності для області якісно інших кадрів була дуже висока їх плінність, яка суттєво збільшилась із початком голодомору. Станом на квітень 1932 р. відсоток укомплектування обласних організацій необхідними кадрами становив 35%. Не набагато кращою була ситуація і в районах області [14, арк. 12]. Плінність характеризують наступні цифри: за 1932 р. в області з загальної кількості посад 991 зміни стосувались 605-ти (61%) [22, арк. 10]. Причини плінності були різними, та була головна. За другу половину 1932 р., наприклад, були звільнені з посад 16 секретарів райкомів партії, з них 10 – з формулюванням «за зрив виконання господарських завдань в районі» [22, арк. 4].

Перші партійні керівники області, розуміючи необхідність безумовного виконання директив ЦК ВКП(б) та ЦК КП(б)У, робили ставку на більшовицькі пролетарські кадри, які для них мав виділити центр. З цієї причини секретар Вінницького обкому компартії В.Чернявський не раз звертався до керівництва компартії України з проханням про допомогу. У вже згадуваному листі від 30 листопада 1932 р. на ім'я секретаря ЦК КП(б)У С. Косіора він, крім іншого, поскаржився на низьку якість кадрів, що прибували до області та до районів за розпорядженням ЦК. За його підрахунками, мінімум 20 секретарів райкомів потребують заміни, тому що не справляються з виконанням хлібозаготівельних планів. Крім того, він просив ще мінімум 135 працівників для районів та обласних організацій [15, арк. 71-80].

Відповідь була отримана досить швидко. Вже 15 грудня того ж року секретний відділ ЦК КП(б)У повідомив В.Чернявського, що для області підібрані 8 секретарів райкомів партії [23, арк. 144а], що в жодному разі не могло, з погляду партійного функціонера, виправити ситуацію в умовах необхідності повного вилучення у селян їстівних запасів – передумови масової смертності.

У лютому 1933 р. В. Чернявський звертається до секретаря ЦК КП(б)У П.Постишева з листом, в якому нагадує про прохання допомогти області у проведенні посівної кампанії і прислати 250 чол., з них 150 – в ролі уповноважених ЦК обкому, та на 18 лютого прибули тільки 38 осіб [24, арк. 3].

Нарешті, у березні секретар Вінницького обкому партії знову звертається до П.Постишева як секретаря ЦК КП(б)У знову скаржитися на відсутність необхідної кількості відповідних кадрів, хоча ЦК прислав після листа від 30 листопада 1932 р. біля 80-ти працівників, на неможливість віднайти їх в області, і знову просить допомоги в кількості не менш як 500 членів партії і 260-300 агроспеціалістів [24, арк. 6-8].

Ситуація справді була критичною напередодні посівної кампанії. І її намагалися виправити не економічними, а організаційними та політичними методами, агітацією та пропагандою, а для цього необхідні були відповідні кадри. Загалом колективізація, розкуркулення та організація Голодомору нагадували військові операції на ворожій території.

До речі, у листі від 30 листопада 1932 р. В.Чернявський попросив при підборі кадрів для області дозволити брати участь у цьому процесі, разом із ЦК компартії України, і місцевому керівництву [15, арк. 80]. Очевидно, що при вирішенні цих питань визначальна роль належала Москві та Харкову, а не тим областям, які потребували керівників.

Для Вінниччини потрібні режимові кадри набирались передусім у результаті перманентних мобілізацій, умовою яких було безумовне виконання комуністами і комсомольцями розпоряджень вищих партійних інстанцій щодо місць роботи. Деякі з мобілізацій у 1932 р.: «в рахунок 10», «в рахунок «17», «в рахунок «25», «в рахунок «29», «в рахунок «32», «в рахунок «100», «в рахунок «150», «в рахунок 300»... [25, арк. 19, 25, 31, 32, 33, 35, 61]. Перелік «рахунків» можна продовжити.

Результатом мобілізацій було формування партійно-радянського апарату області здебільшого прийшлими, чужими для місцевого населення людьми, готовими виконувати будь-які рішення і розпорядження сталінського керівництва, що було однією з головних умов організації голодомору.

Відбір кадрів відбувався за наступними критеріями: перш за все претендент на посаду мав бути комуністом чи кандидатом у члени партії, або ж комсомольцем. Чим більшим був партійний стаж, тим краще. Важливу роль відігравало соціальне походження. Довіра була найперше до робітників і найбіднішого селянства. Особлива увага зверталася на ідейно-політичну зрілість кадрів, в той же час освіта нікого не цікавила. Професійна підготовка, як правило, не мала значення. Та й ніхто поки що не готував в СРСР секретарів парткомів колгоспів чи секретарів райкомів партії... Наведемо декілька типових характеристик мобілізованих в рахунок «17» на роботу в район: Дьомін М.П., член партії з 1922 р., освіта нижча, росіянин, службовець, закінчив військову школу командного складу, служив у Червоній армії, працював фінінспектором, головою артілі, в комунальному банку; Короленко П.Ф., росіянин, освіта нижча, член партії з 1925 р., працював слюсарем, у 1930 р. висунутий на роботу в профспілку. З 13-ти наведених у списку мобілізованих троє були за походженням українці [25, арк. 6-7].

Колонізаторський характер нової «еліти» на Вінниччині підтверджується не лише їх відношенням до місцевого населення як до «дрібнобуржуазної стихії», яку необхідно приборкати чи знищити, але й попередніми місцями проживання прийшлих керівних кадрів. Частина з них була мобілізована в Одеській, Дніпропетровській областях, у Харкові, Києві [25, арк. 33, 58]. Опосередковано їх російську національність підтверджують прізвища, а коли взяти до уваги, що робітничий клас в Україні був у переважній більшості зрусифікований, та й і принцип інтернаціоналізму вимагав переходу на спілкування російською мовою, особливо після фактичного припинення українізації наприкінці 1932 р., коли Й.Сталін, звинувативши українське керівництво у контрреволюції і націоналізмі, ліквідував останні елементи автономії УСРР [2, с. 53].

Велика кількість керівників прибувала з Росії. Типовим є лист від 25 серпня 1933 р. секретаря Вінницького обласного комітету КП(б)У Бегайла до сільськогосподарського відділу ЦК ВКП(б). Секретар обкому повідомляє, що до області прибуло 12 чол. з направлених 19-ти для зміцнення прикордонних районів у якості голів колгоспів та секретарів партійних організацій колективних господарств. Приїхали вони на постійну роботу, у зв'язку з чим виникло питання про їх забезпечення житлом, зарплатою, продовольством, а також питання про їх сім'ї, що мають прибути з Москви, Ленінграда, Смоленська, Рязані та інших російських міст [26, арк. 50]. В іншому списку прибулих на Вінниччину в ролі секретарів колгоспних партійних організацій називаються, крім названих вище міст, Горький і Ярославль [26, арк. 79]. Нова «еліта» привозила з собою свої звички, традиції, цінності, відношення до «малоросів» тощо...

Таку політику в СРСР називали «братерською допомогою великого російського народу», та насправді, на наш погляд, це була колонізаторська політика більшовицького імперського режиму.

Ці кадри і були провідниками сталінської політики в подільському селі. Саме вони визначали її направленість, виходячи з директив і розпоряджень, які робились Й. Сталіним чи його емісарами, що періодично відвідували Україну.

Крім усього іншого, насаджування російських більшовицьких кадрів на Вінниччині мало ще один негативний наслідок: російськомовне керівництво змушувало, свідомо чи ні, переходити на мову «братнього народу» і керівників – вихідців з місцевого населення. Таким чином, паралельно з русифікацією відбувалася деукраїнізація партійного і радянського апарату. Це питання потребує, на наш погляд, дальшого дослідження.

Факти таким чином підтверджують тезу про те, що місцеве керівництво у більшості випадків було виконавцем рішень, що приймалися партійними функціонерами, починаючи зі Й.Сталіна і закінчуючи посланцями більшовицької імперської Москви, які або періодично «накручували» обласне начальство під час приїздів, або ж постійно проживали на території Вінниччини. І, коли «командири великого голоду» В. Молотов чи Л. Каганович приїздили в Україну [2, с. 12-80], там їх чекали і готові були виконувати всі їх вказівки ті, кого центр послав в Україну як постійних представників московського режиму.

У 1933 р. змінюється характер характеристик на керівників. Для підтвердження цього наведемо витримки з характеристик працівників органів юстиції області (лютий 1933 р.): народний суддя Антонінського району Козін Максим Ілліч, 1904 року народження, освіта нижча, за соціальним станом – робітник-чорноробочий. «Політично розвинутий, ідеологічно витриманий, викривлення класової лінії і політики партії в практиці судейської роботи не було. [...] Під час хлібозаготівельної кампанії виїздив на села для розгляду судових справ злісних нездатчиків хліба та злочинців в цьому питанні». Народний суддя Затонського району Чорний Микола Григорович, за соціальним станом робітник, «чітко переводить ревзаконність, зокрема, під час хлібозаготівель 1932 р., настирливий, політично письменний». Народний суддя Іллінецького району Костішин Іван Миколайович, робітник, «політичний розвиток середній, дисциплінований. У своїй роботі намагається виправити помилки, припущені ним у першій половині хлібозаготівлі – виправив у другій половині виконанням плану хлібозаготівлі по судових процесах. З роботою суда знайомий, вивчає цей процес» [27, арк. 2, 46, 50]. Як бачимо, на першому місці в оцінці роботи стоїть участь в організації та проведенню хлібозаготівельної кампанії і Голодомору. Хто зумів виконати завдання партії, той залишився на роботі...

Перманентні мобілізації, супроводжувані чистками й «природним відсівом» ненадійних зробили свою справу: до кінця 1933 р. керівний апарат Вінниччини суттєво зміцнився з точки зору центру. З одного боку, його поведінка під час хлібозаготівель та організації Голодомору виявила всіх ненадійних і ворожих режимові керівників різних рівнів, і вони були замінені чи знищені. З іншого – був створений прокомуністичний, промосковський партійний і радянський апарат, що складався з людей, які з тих чи інших причин почали служити режимові. Це було необхідною умовою остаточного приборкання українського подільського села ціною життя сотень тисяч хліборобів.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. И.Сталин. Речь в Кремлевском дворце на выпуске академии Красной Армии 4 мая 1935 года /Правда, 6 мая 1935 г.
2. Командири Великого Голоду: Поїздки В.Молотова і Л.Кагановича в Україну та на Північний Кавказ. 1932-1933 рр. / За ред. В.Васильєва, Ю.Шаповала. – Київ, Генеза, 2001. – 2001. – 399 с.
3. Партійно-радянське керівництво УСРР під час голодомору 1932-1933 рр.: Вожді. Працівники. Активісти. Збірник документів та матеріалів / Упоряд. В.Васильєв, Н.Верт, С.Кокін. – К.: Інститут історії України НАН України, 2013. – 444 с.
4. Васильєв Валерій. Політичне керівництво УРСР і СРСР: динаміка відносин центр-субцентр влади (1917-1938). – К.: Інститут історії України НАН України, 2014. – 376 с.
5. Кульчицький Станіслав. Червоний виклик. Історія комунізму в Україні від його народження до загибелі. Книга 2. – Темпора, К., 2013. - 628 с.
6. Кульчицький Станіслав. Червоний виклик. Історія комунізму в Україні від його народження до загибелі. Книга 1. – Темпора, Київ, 2013. –504 с.
7. Фицпатрик Ш. Сталинские крестьяне. Социальная история Советской России в 30-е годы: деревня /Ш.Фицпатрик. – М., РОССПЭН, 2008. – 422 с.
8. Фицпатрик Ш. Повседневный сталинизм. Социальная история Советской России в 30-е годы: город /Ш.Фицпатрик. – М., РОССПЭН, 2008. – 336 с.
9. Снайдер Т. Кровавые земли: Европа между Гитлером и Сталиным /Тимоти Снайдер. – К., Дуліби, 2015. – 584 с.
10. Див.: Настрої та поведінка населення Поділля в умовах сталінської революції «згори». 1928-1940 /Р.Подкур, В.Васильєв, П.Кравченко, В.Петренко. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2013. – 528 с.
11. Енциклопедія історії України. – Т. 8. – Київ, «Наукова думка НАН України», 2011. – 520 с.
12. Петренко О. Історія територіально-адміністративного устрою Вінниччини від найдавніших часів до сучасності. – Вінниця, ПП «Едельвейс і К» 2008. – 56 с.
13. Адміністративно-територіальний поділ УСРР станом на 1 грудня 1933 р. - Харків, вид-во ВУЦВК «Радянське будівництво і право», 1933. – 176 с.
14. Держархів Вінницької області, ф. П-136, оп. 5, спр. 5.–36 арк.
15. Держархів Вінницької області, ф. П-136, оп. 5, спр. 4. – 84 арк.
16. Держархів Вінницької області, ф. П-136, оп. 1, спр.3. - 287 арк.
17. Реабілітовані історією: У двадцяти семи томах. Вінницька область. – Упорядники: В.П.Лациба, В.І.Білоконь, К.Д.Бухін, В.Ю.Васильєв, К.В.Завальнюк, С.Л.Калитко, П.М.Кравченко та ін.. – Кн. 1. – Вінниця: ДП «ДКФ», 2006. – 908 с.
18. Реабілітовані історією: У двадцяти семи томах. Вінницька область. – Упорядники: В.П.Лациба, В.І.Білоконь, К.Д.Бухін, В.Ю.Васильєв, В.В.Вижга, М.В.Вижга, К.В.Завальнюк, С.Л.Калитко, П.М.Кравченко та ін.. – Кн. 5. – Вінниця: ДП «ДКФ», 2015. – 640 с.

19. Держархів Вінницької області, ф. П-136, оп. 5, спр. 4. – 84 арк.
20. Держархів Вінницької області, ф. П-29 оп. 1, спр. 483. – 118 арк.
21. Головнев А.В. Феномен колонізації. – Екатеринбург: УрО, РАН, 2015. – 592 с.
22. Держархів Вінницької області, ф. П-136, оп. 5, спр. 9. – 24 арк.
23. Держархів Вінницької області, ф. П-136, оп. 5, спр. 1. – 169 арк.
24. Держархів Вінницької області, ф. П-136, оп. 5, спр. 152. – 40 арк.
25. Держархів Вінницької області, ф. П-136, оп. 5, спр. 15. – 73 арк.
26. Держархів Вінницької області, ф. П-136, оп. 5, спр. 159. – 86 арк.
27. Держархів Вінницької області, ф. П-136, оп. 5, спр. 230. – 174 арк.

Kravchenko P.M. Personnel Policies of Stalin's Regime during the Years of Holodomor 1932-33 in Podillya

The article studies personnel policies of Stalin's regime during the years of the Holodomor genocide in Podillya. The research underlines that the organization of artificial famine and deaths of hundreds of thousands of people in Podillya occurred due to criminal actions of the emissaries of the Bolshevik imperial center in the region who organized mass starvation.

Keywords: personnel, staff, Holodomor, genocide, Podillya

Кравченко П.Н. Кадровая политика сталинского режима в годы голодомора 1932-1933 гг. на Подоллии.

В статье исследована кадровая политика сталинского режима в годы Голодомора-геноцида 1932-1933 гг. на Подоллии. Подчеркнуто, что организация искусственного голода и смерть сотен тысяч подолян стала возможной благодаря преступной деятельности на территории края эмиссаров большевистского имперского центра, которые были практическими организаторами убийства людей голодом.

Ключевые слова: актив, кадры, голодомор, геноцид, Подолия.

Статтю подано до редколегії 5.02.2017 р.

УДК 94(477.43/.44) «/94:349.131

С.Д. Гальчак

ПРОЯВИ КОЛАБОРАЦІОНІЗМУ НА ПОДІЛЛІ В РОКИ НАЦИСТСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ КРАЮ

У статті досліджуються причини та прояви колабораціонізму на Поділлі в роки Другої світової війни. Розглядається співпраця з окупаційним режимом української допоміжної адміністрації та поліції після переходу їх під повний контроль німецького цивільного управління, а також прояви колабораціонізму з боку підрозділів власовської армії та російських козацьких формувань.

Ключові слова: «новий порядок», колабораціонізм, допоміжна адміністрація, поліцаї, власовці, кубанські козаки.

Історія Другої світової війни має велику кількість наукових досліджень, у тому числі тих, які аналізують співпрацю частини населення окупованих територій на рівні свідомого й добровільного вибору свого місця в умовах «нового порядку», готовності служити окупаційному режиму зі зброєю в руках, брати участь у реалізації загарбницьких планів, актах геноциду, в боротьбі проти руху Опору тощо. Це, зокрема, наукові доробки М. Ковалю [1], Д. Омельчука [2], Т. Першиної [3], В. Шайкан [4], В. Стецкевича [5] та інших. Однак досліджено ще далеко не всі аспекти порушеної проблеми, зокрема, на рівні окремих регіонів.

Тому мета статті – висвітлити маловідомі сторінки трагічних подій, що відбувалися на теренах Поділля в роки війни.

Нацистський окупаційний режим породив таке явище як колабораціонізм. На території України він проявився у широкому діапазоні: побутовому, військовому, економічному, культурному, адміністративному, індивідуально-політичному. Оскільки Україна найбільше потерпіла від здійснюваного більшовицькою владою насильницького розкуркулення і такої ж колективізації, голодомору 1932 – 1933 років, що переріс у геноцид проти українського народу, політичних репресій, тому далеко не всі громадяни лояльно ставилися до політики більшовизму. Були й такі, хто затаїв приховану ворожість та чекав слушної нагоди, щоб поквитатись. Відомі випадки, коли в деяких населених пунктах краю гітлерівців зустрічали із хлібом-сіллю.

У кожного, хто йшов на співпрацю з ворогом, був власний мотив: одні – саме з ненависті та почуття образи на радянську владу, хтось сподівався на реалізацію ідеї відродження